

Vold mot eldre i nære relasjoner

En teoretisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (BOPPG30)

Politihøgskolen

2019

Kand.nr: 313

Antall ord:6544

Innholdsliste

1.0 Innledning	2
1.1 Problemstilling	2
1.2 Oppgavens avgrensninger og oppbygning	3
1.3 Begrepsavklaring	3
2.0 Metode	5
2.1 Litteratur	5
2.2 Forforståelse	6
2.3 Kildekritikk	6
3.0 Hoveddel 1, Hva er vold mot eldre i nære relasjoner?.....	7
3.1 Hvorfor ha et eget fokus på vold mot eldre i nære relasjoner?.....	7
3.2 Noen helsemessige konsekvenser av å leve med vold.....	9
3.3 Omfang.....	9
4.0 Hoveddel 2, Politiets forebyggende arbeid mot vold mot eldre i nære relasjoner.....	10
4.1 Mer kunnskap om temaet.....	10
4.2 Besøksforbud og voldsalarm.....	12
4.3 SARA.....	13
4.4 Samarbeid med andre etater.....	14
5.0 Avslutning	16
6.0 Litteraturliste	18
6.1 Selvvalgt pensum	20

1.0 Innledning

Vold i nære relasjoner er et viktig tema som i de siste årene har fått ekstra oppmerksomhet i samfunnet. Det har spesielt vært fokus på kvinner og barn som lever i en voldelig familiesituasjon og det har vært jobbet mye med denne gruppen fra politiet sin side (Justis og beredskapsdepartementet, 2013, s.9). En gruppe som derimot ikke er mye snakket om er den eldre generasjonen i samfunnet, som kan befinne seg i en sårbar situasjon. Hva vet egentlig politiet om vold mot eldre i nære relasjoner?

Jeg har valgt dette temaet fordi jeg synes at vold i nære relasjoner er et viktig tema, og et felt som jeg interesserer meg for. Grunnen for at jeg har valgt å sette søkelyset opp mot denne gruppen, er fordi jeg lenge har lurt på hvorfor det er lite snakk om denne målgruppen. Selv opplevde jeg ingen situasjoner under mitt praksisår på bachelorutdanningen (B2), men jeg har hørt historier fra flere medstudenter som har vært på oppdrag der eldre har blitt usatt for vold fra familie. Det er altså noe som jeg kan møte i min fremtidige politikarriere. En annen grunn til at jeg ville skrive om dette er fordi jeg har jobbet som ferievikar i hjemmesykepleien i flere år. I denne jobben har jeg fått et innblikk i hvordan eldre lever hjemme og sett at mange er i en situasjon som er lett å utnytte for de rundt. Etter et år i praksis i B2 hvor jeg hele tiden måtte ha på «politibrillene», ble jeg mer observant på ting jeg opplevde i jobben i hjemmesykepleien denne sommeren. Blant annet en eldre dame som bodde hjemme med sin alkoholiserte mann og narkomane sønn. Hvorfor var hun så veldig opptatt av å sove med lommeboken i sengen? Hva foregikk i dette hjemmet når vi ikke var tilstede? Slik jeg har opplevd det er den eldre generasjonen en målgruppe som lett kan gå under radaren for både politi og helsevesen. Under Arendalsuka 2018 hadde politiet vold mot eldre som tema under sin konferanse. Dette viser at temaet er aktuelt og et viktig fokusområde som vi enda vet for lite om. Jeg vil derfor bruke denne oppgaven til å se nærmere på dette fenomenet og omfanget av det. Jeg vil også se på politiets arbeid opp mot denne målgruppen og hvordan det forbyggende arbeidet kan bli bedre.

1.1 Problemstilling

«Hvordan kan politiet forbedre sitt arbeid med å forebygge vold mot eldre i nære relasjoner»

1.2 Oppgavens avgrensninger og oppbygning

Jeg har valgt å dele oppgaven min inn i to hoveddeler. I første del skal jeg se mer på hva vold mot eldre i nære relasjoner er og se på hva som kan gjøre denne gruppen ekstra sårbare. Videre vil jeg se på noen konsekvenser av å leve med volden og omfanget av fenomenet. Dette for å få fram hvorfor det er viktig at politiet jobber forebyggende mot denne gruppen. Jeg vil i denne delen benytte artikler og statistikk fra helseforskning for å få et helhetlig blikk over fenomenet. Hovedvekten i oppgaven vil allikevel være på politiets arbeid. I hoveddel to skal jeg fokusere på noen konkrete tiltak som kan bli brukt for å forebygge vold mot eldre i nære relasjoner og se på hva mer som kan bli gjort. Jeg skal i hovedsak fokusere på politiets egne tiltak, men jeg vil også ta for meg samarbeidet med andre etater da dette er svært viktig i forebygging. Denne oppgaven vil ikke gå inn på problemene rundt eldre som bor på institusjon, men fokusere på de eldre som bor hjemme. I masteroppgaven til Aas (2015) fokuserte han også på straffesaksgang og statistikk rundt straffesaksgangen. Dette vil ikke jeg gå noe særlig inn på, da jeg vil fokusere på de forebyggende tiltakene. Oppgaven tar for seg voldsutsatte eldre av begge kjønn.

1.3 Begrepsavklaring

Vold

Vold og overgrep er brukt om hverandre i de ulike kildene jeg har brukt i oppgaven, men jeg har valgt å bruke begrepet eldrevold. I Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress (NKVTS) sin forekomststudie fra 2017, som jeg har hentet en del tallmateriale fra, bruker de en definisjon på eldrevold fra Verdens helseorganisasjon (WHO). Definisjon seier:

Elder abuse is any act of commission or omission (in which case it is usually described as “neglect”), that may be either intentional or unintentional and involves persons aged 60–65 years or more (the age bracket for “old age” varies by country but often coincides with the official age of retirement). The abuse may be physical, sexual, psychological (involving emotional or verbal aggression), or financial, or involve other material maltreatment and result in unnecessary suffering, injury or pain, the loss or violation of human rights, and a decreased quality of life for the older person. (Hjemdal, Sandmoe & Wentzel-Larsen, 2017, s.19)

Definisjonen forklarer at mishandlingen kan være fysisk, seksuell, psykologisk, økonomisk, eller involvere annen materiell mishandling. Jeg har valgt å bruke denne definisjonen da innholdet i definisjonen er det som går igjen i de fleste artiklene jeg har brukt.

Vold i nære relasjoner

I politidirektoratets veileder beskrives vold i nære relasjoner som, «handlinger som har til hensikt å utøve eller opprettholde makt og kontroll i en familiestruktur» (Politidirektoratet, 2008, s.8). Som politi må vi også forholde oss til straffeloven og da er straffelovens § 282, som handler om mishandling i nære relasjoner, mest relevant. Straffeloven sier at det er straffbart å ved trusler, tvang, frihetsberøvelse, vold eller andre krenkelser, alvorlig eller gjentatt å mishandle noen i nær relasjon. Personer i nær relasjon kan være, a) nåværende eller tidligere ektefelle/ samboer, b) nåværende eller tidligere ektefelles/ samboers slektning i rett nedstigende linje, c) slektning i rett oppstigende linje, d) noen i sin husstand eller e) noen i sin omsorg (Straffeloven, 2005, §282).

Eldre

Det finnes ingen enhetlig definisjon på hva «eldre» er. I min oppgave har jeg valgt å avgrense oppgaven til personer som er eldre enn 62 år. Grunnen til at jeg har valgt akkurat denne aldersgruppen er at flere av kildene jeg bruker i oppgaven avgrenser seg til denne alderen, blant annet masteroppgaven til Aas (2015) og organisasjonen vern for eldre (VFE). I forekomststudien fra 2017 er det tatt utgangspunkt i alderen 65 år.

Forebygging

«Å forebygge vil si å være i forkant og hindre at noe negativt skjer» (Lie, 2015, s.19). For politiet handler det først og fremst om å forhindre kriminalitet. Vi kan dele forebygging inn i to typer. Proaktiv forebygging handler om å forebygge før noe negativt skjer. Reaktiv forebygging handler om å sette inn tiltak etter en allerede oppstått hendelse, for å forhindre at det negative skjer igjen. Når det gjelder temaet vold i nære relasjoner er reaktiv forebygging det mest aktuelle da politiet ofte ikke blir innkoblet før volden allerede har pågått en stund. Allikevel kan noe av politiets arbeid være proaktiv forebygging, for eksempel kan mer kunnskap om temaet gjøre at man blir observant på tegn før det oppstår en alvorlig situasjon.

2.0 Metode

Tranøy gjengitt i Dalland forklarer, «å være vitenskapelig er å være metodisk». Det å være metodisk i vitenskapelig forstand er altså å bruke og overholde intellektuelle standarder i vår argumentasjon. Dette stiller krav til oss om ærlighet og sannhet, i tillegg til å tenke og systematisere våre tanker (Dalland, 2017 s.51). Jeg har valgt å skrive en teoretisk oppgave, som vil si at informasjonen jeg bruker i oppgave er basert på allerede innsamlet kunnskap. Når jeg skal jobbe med oppgaven må jeg derfor jobbe systematisk, grundig og med et åpent sinn.

2.1 Litteratur

Det er ikke forsket mye i Norge på vold mot eldre. Likevel har det de siste årene kommet noe litteratur som følge av mer fokus på temaet. For å finne relevant teori startet jeg med å søke i PIA og biblioteket til Politihøgskolen (PHS) ved å benytte søkeordene, Vold, overgrep, nære relasjoner, eldre og forebygging. Jeg har gjennom søkingen tilstrebet å velge litteratur fra mest mulig pålitelige kilder. På PIA fant jeg en masteroppgave fra 2015 skrevet av Geir Aas. Oppgaven tar godt for seg temaet jeg har valgt og drøfter rundt interessante problemstillinger. Jeg har derfor brukt masteroppgaven som en av hovedkildene i min oppgave. I 2017 ble det for første gang gjennomført en nasjonal forekomststudie av vold og overgrep mot eldre i Norge, hvor 2463 personer deltok (Hjemdal et al, 2017, s.9). Jeg har derfor valgt å bruke de ferske tallene som fremkommer i den undersøkelsen.

Videre har jeg brukt noe av pensumlitteraturen som handler om vold i nære relasjoner, men den omhandler primært vold mot kvinner og barn. Likevel er noe av dette også relevant opp mot vold mot eldre, da det kan trekkes flere paralleller. I tillegg til dette har jeg brukt politidirektoratets veileder for vold i nære relasjoner, rapporter fra NKVTS, relevante nettsider som VFE.no og politiet.no, tall fra statistisk sentralbyrå (SSB) og sett på handlingsplaner for vold. Under Arendalsuka handlet politiets innlegg om vold mot eldre og innlegget ble streamet på politiets sine sider på facebook. Jeg har valgt å bruke noe av det som ble diskutert der, da det kom fram mye viktig fra personer med god kompetanse på tematikken. Dette var blant annet forsker Astrid Sandmoe, og Kristin Kvigne og Hanne Finnanger fra politiet. For å finne mer ut om SARA tok jeg kontakt med SARA leder i Sør-Vest politidistrikt. Etter samtale med henne ble det klart at SARA ikke ble brukt i relasjonen der barn/barnebarn begår vold mot foreldre/besteforeldre, og i tillegg hadde de hatt få tilfeller

med eldre. Jeg valgte derfor å ikke gå dypere inn på å finne ut hvordan man kunne bruke SARA opp mot denne relasjonen.

2.2 Forforståelse

Med forforståelse menes den oppfatningen du har om temaet som du bringer med deg når du skal tolke et materiale (Olsvik, 2014, s.111). Før jeg begynner å skrive er det derfor viktig å tenke over min egen forforståelse. En forforståelse jeg har siden jeg har jobbet med eldre som er «hjelpetrengende», er at jeg tenker at alle de eldre er en sårbar gruppe. En annen forforståelse jeg har er at fenomenet er mer utbredt enn vi tror. Jeg mener også at dette har vært et område hvor politiet har hatt lite fokus. Olsvik forklarer at vi alltid bør anstrenge oss for å finne tolkninger som er motsatt av vår forforståelse (Olsvik, 2014, s.112). Jeg må derfor ha et åpent sinn når jeg jobber og leter etter litteratur som også går mot min forforståelse. Dette har jeg prøvd å gjøre ved å se på statistikk på hvor mange eldre som faktisk er utsatt for vold. Videre har jeg søkt mye etter politiets arbeid opp mot denne gruppen for å finne ut om politiet har mer fokus på gruppen enn jeg tror.

2.3 Kildekritikk

Når jeg skriver en teoretisk oppgave har jeg muligheten til å belyse temaet fra ulike vinkler, men som sagt er det lite litteratur på temaet. Det er nesten bare masteroppgaven til Geir Aas som ser på problemstillingen fra politiets side. Dette er en svakhet da det kun belyser temaet fra en forfatter sin side. Samtidig er Aas en anerkjent forsker på vold i nære relasjoner og skrevet flere oppgaver om vold i nære relasjoner. Det er i hans oppgave benyttet både kvalitative data i form av dybdeintervju av politifolk og andre som jobber med eldre, samt kvantitative data i form av statistikk. Den tar også for seg allerede eksisterende forskning på temaet i både Norge og utlandet. Jeg har benyttet en del sekundærlitteratur i oppgaven min, altså tekster som kun belyser primærkilden. Jeg bruker også en del tallmateriale fra NKVST sin rapport hvor Astrid Sandmoe var prosjektleder. Sandmoe er en av de eneste i Norge som har forsket på vold mot eldre og jeg bruker derfor mye litteraturen skrevet av henne. Det er en svakhet at jeg støtter meg mye til hennes kilder siden det kun får fram en side. På en annen side har Sandmoe forsket på temaet i flere år og har belyst det fra ulike vinkler. For at jeg kunne belyst temaet bedre kunne jeg i større grad sett på forskning fra utlandet, men jeg har

valgt å ikke gjøre dette på grunn av oppgavens omfang. En svakhet ved at jeg bruker artikler fra helsesektoren er at de har andre fokusområder og arbeidsområder enn politiet. En styrke kan være at jeg får et mer helhetlig blikk på temaet når jeg sammenholder den informasjonen med for eksempel litteratur som ser på politiets arbeid med vold i nære relasjoner

3.0 Hoveddel 1: Hva er vold i nære relasjoner mot eldre?

Før jeg ser på politiets forebyggende tiltak for vold mot eldre i nære relasjoner, må jeg først vite litt om hva vold mot eldre innebærer. Dette for å finne ut om hvorfor vi burde fokusere på å forebygge vold mot denne gruppen.

3.1 Hvorfor ha et eget fokus på vold mot eldre?

Det er flere ting som tyder på at eldre er en gruppe mennesker som blir litt «glemt» når det gjelder vold i nære relasjoner. Om man ser på handlingsplanene for vold i nære relasjoner fra noen få år tilbake, hadde bare en av fire kommunale handlingsplaner inkludert de eldre. I de planene som nevner eldre som målgruppe er det få eller ingen tiltak for denne gruppen (Sandmoe, 2016, s.7). I Politiets veileder «Politiets arbeid med vold i nære relasjoner» er det også lite som retter seg mot de eldre sin situasjon og ingen spesielle tiltak blir ikke nevnt (Politidirektoratet, 2008). En politimann forteller i Aas (2015) at fenomenet ikke har hatt noe spesielt fokus verken hos dem, eller etatene de har samarbeidet med. Dette fordi de trodde at det handler om et marginalt område og fordi det er få saker som kommer til politiet. (Aas, 2015, s.15). Likevel virker det som at Aas sin masteroppgave og NKVST sin forekomstundersøkelse har vært med på å øke fokuset på temaet de siste årene. For eksempel er det nå på politiet.no sine sider en egen informasjonsside om vold mot eldre. (Politiet, u.å). Det at politiet hadde det som tema under Arendalsuka, viser at også politidirektoratet vil ha mer fokus på området.

I sin oppgave trekker Aas frem flere moment som taler for at noen eldre er i en annen livssituasjon enn yngre, noe som kan gjøre dem ekstra sårbare når de blir utsatt for vold i nære relasjoner. Disse retter seg først og fremst mot helsesituasjonen, som gjelder at mange eldre er avhengig av hjelp og har manglende mobilitet. (Aas 2015 s.26). Flere eldre opplever helseutfordringer, og en dårligere helse kan gjøre alternativ som å flytte til en ny plass mer utfordrende for eldre voldsutsatte enn yngre. Det er likevel viktig å påpeke at selv om noen

eldre har helseplager som gjør dem mer sårbare, gjelder ikke dette alle. I følge Statistisk sentralbyrå (SSB) er det i dag 805.694 personer av rundt 5 millioner som er over 67 år i Norge. Når det gjelder aldersgruppen 45-66 år består de av 1.487.062 personer, det betyr at vi i løpet av de neste 20 åra vil ha en stor økning i antall eldre personer (Statistisk sentralbyrå, 2019). Siden en stor del av den norske befolkningen blir eldre, kan dette være et argument for å bevisstgjøre rundt utfordringene som oppstår ved vold mot eldre.

Et annet moment er at for bare noen tiår tilbake ble vold i nære relasjoner sett på som et familieproblem. Både de eldre i Norge i dag og en del av den kommende eldre generasjonen, kan i større grad være preget av dette. Under en undersøkelse hvor tusen medlemmer av pensjonistforbundet ble spurt om deres holdninger rundt vold, kom det frem at 70% mente at naboen ikke burde melde fra til noen selv om han visste om overgrep. (Hjelmdal & Juklestad, 2006, s.12). I en utenlandsk studie fra 2003 av Zink, forklarer han at begrep som «familievold» og «vold i nære relasjoner» ikke fantes for noen tiår tilbake. En av informantene i studien sa følgende «I didn't really know I was getting abused». (Aas, 2016, s.28). Dette utsagnet er et eksempel på at de eldre kan ha mindre kunnskap om hva vold i nære relasjoner er enn den yngre generasjonen. Under Arendalsuka ble det også diskutert at vold i nære relasjoner er et tabubelagt tema, spesielt blant den eldre generasjonen (Arendalsuka, 2018).

Noe annet som ble diskutert under Arendalsuka er at de eldre ofte har mindre kontaktflater enn andre i samfunnet og at mange slet med ensomhet (Arendalsuka, 2018). Dette er noe som kan gjøre det ekstra vanskelig å fortelle om volden til noen. I forekomststudie kommer det også frem at mange av de voldsutsatte ikke hadde noen fortrolige å snakke med. Om den utsatte fortalte om sin situasjon til andre, var det først og fremst til familie. Bare elleve av de 168 voldsutsatte oppga at de hadde vært i kontakt med hjelpeapparatet. Ni personer hadde anmeldt forholdet, hvorav to av sakene ble etterforsket (Hjemdal et al, 2017, s.12). Av de 16 som hadde blitt utsatt for alvorlige seksuelle overgrep hadde ingen anmeldt forholdet. (Hjemdal et al, 2017, s. 94). Dette er noe som tyder på at de eldre har vanskelig for å ta kontakt med hjelpeapparatet. Noe annet som kan hindre eldre fra å ta kontakt med hjelpeapparatet er at de, til forskjell fra yngre personer, blir utsatt for vold fra deres voksne barn og ikke deres partner/ektefelle. Det viste seg at eldre hadde store vanskeligheter med å

løsrive seg fra sitt voksne barn som utsatte dem for overgrep. De eldre følte seg ansvarlig for, og syntes synd på dem. (Johanssen & Sandmoe, 2012, s.8).

3.2 Noen helsemessige konsekvenser av å leve med overgrep.

Når eldre må leve med vold over lengre tid kan det være svært belastende. På politiets nettside står det at konsekvenser for de eldre som er utsatte for vold og overgrep kan være dårlig selvbilde, indre og ytre fysiske skader, fryktfølelse av skyld og skam, stort forbruk av medisiner og alkohol, hukommelse og konsentrasjonsproblem og kortere tid å leve sammenlignet med andre (Politiet.u.å). Den nasjonale studien fra 2017 støtter dette, og studiet viser at både voldsutsatte kvinner og menn vurderte sin helse som langt dårligere enn de som ikke hadde blitt utsatt for vold. Fysiske og helsemessige problem begrenset dem i hverdagen. De som hadde opplevd vold både før og etter de var fylt 65 år skilte seg særlig ut ved å være den gruppen med størst andel kroniske lidelser (Hjemdal et al, 2017, s. 11). Det som også var spesielt for voldsutsatte kvinner, var at de oppga flere tilfeller av hjerte og karsykdom, hjerneslag og skader etter fall enn de som ikke var utsatt. Når det gjaldt voldsutsatte menn oppga de flere tilfeller av sykdommer i luftveiene enn de ikke utsatte (Hjemdal et al, 2017, s.12).

3.3 Omfang

Astrid Sandmoe fortalte under Arendalsuka at det er grunn til å tro at 65.000 eldre er utsatt for ulike typer vold eller overgrep etter fylt 65 år (Arendalsuka, 2018). Uttalelsen kommer på bakgrunn av forekomstundersøkelsen som viser at den samlede forekomsten av vold og overgrep mot eldre hjemmeboende etter fylte 65 år, er mellom 6,8 og 9,2 %. Av de totalt 168 personene som oppga at de hadde vært utsatt for vold og overgrep, var 98 personer utsatt for psykiske overgrep, 58 personer for fysisk vold, 26 var utsatt for seksuelle overgrep og til slutt var det 21 personer utsatt for økonomiske overgrep. (Hjemdal et al, 2017, s. 10).

Undersøkelsen viste at sirka åtte av ti utsatte ble utsatt for vold fra en i nær relasjon. (Hjemdal et al, 2017, s.12). I tillegg har vi grunn til å tro at det generelt er store mørketall når det kommer til vold i nære relasjoner. Med mørketall menes kriminalitet som skjer uten å bli oppdaget eller registrert. Dette kan vi finne ut ved å se på antall anmeldte saker fra overgrepsmottak og hvor få av beboerne på krisesentrene som anmelder volden. (Finsrud & Hansen, 2014, s.85). Forekomstundersøkelsen viser at mange eldre blir utsatt for vold, likevel

viser en tidligere studie at personer i aldersgruppen 65 til 75 år er mindre utsatt for fysisk og seksuell vold enn yngre aldersgrupper. (Hjemdal & Thoresen, 2014, s.72).

4.0 Hoveddel 2: Politiets forebyggende arbeid mot vold mot eldre i nære relasjoner.

Nå når jeg har sett på hvorfor vold mot eldre i nære relasjoner burde fokuseres på, må jeg videre se på tiltak som kan brukes for å forebygge problemet. Vold i nære relasjoner er noe som rammer mange og er et alvorlig samfunnsproblem. Det kan skape utrygghet, medføre helseskader, tap av velferd og begrense den enkeltes liv. (Justis og beredskapsdepartementet, 2013, s.5). Siden det er et samfunnsproblem ligger det også et ansvar hos politiet når eldre blir utsatt for straffbare handlinger fra personer i nær relasjon. I Politiloven § 2 står det at en av politiets hovedoppgaver er å forebygge kriminalitet. (Politiloven, 1995, §2). Så hva gjør egentlig politiet for å forebygge vold mot eldre i nære relasjoner og hva mer kan bli gjort?

4.1 Økt kunnskap om temaet

Politiet har opp gjennom årene hatt mange kampanjer på tema som de vil sette ekstra fokus på, blant annet kampanjene «kjernekar» og «hvor lite skal du finne deg i?». Kanskje kunne en lignende kampanje om vold mot eldre øke fokuset i samfunnet. Astrid Sandmoe fortalte under Arendalsuka at en offentlig kampanje om temaet, var noe hun savnet. (Arendalsuka, 2018). Det kan virke som at en del eldre kan lite om vold i nære relasjoner og at dette kan påvirke deres syn på volden. I forekomststudien fra 2017 viste det seg å være særlig to årsaker til at eldre ikke anmelder vold de blir utsatt for. For det første fordi den voldsutsatte ikke tenkte på at forholdet burde anmeldes og for det andre at vedkommende vurderte forholdet som bagatellmessig (Hjemdal et al, 2017, s.94). Ved å holde kampanjer og fronte temaet i større grad kan det tenkes at noen eldre får et annet syn på volden de blir utsatt for. En ansatt i Vern for Eldre (VFE) forteller:

Det verste med vold er at den kan bli en integrert del av livet ditt. Mange eldre tenker derfor ikke over hva de er utsatt for. Vi mener det burde vært satt i gang offentlige kampanjer, som opplyser om hva som er akseptabelt og ikke, for å bevisstgjøre eldre og befolkningen i sin helhet. (Jakobsen, 2015).

Viktigheten av at nettopp politiet setter fokus på temaet er fordi de har høy tillitt i den norske befolkningen. Selv om tilliten har sunket de siste fire årene, har fortsatt 77% ganske eller svært stor tillitt til politiet (Kantar TNS, 2018, s.2). Om politiet holder en kampanje om temaet sender det ett signal om at vold mot eldre er alvorlig og noe som politiet vil jobbe mot. Kristin Kvigne fra politiet mente under Arendalsuka at et større fokus på tema også kan være med å fjerne noe av stigmaet rundt vold i nære relasjoner blant eldre. Hun påpekte at politiet burde gå frem som et godt eksempel ved å snakke om temaet og vise at vold mot eldre også forekommer. (Arendalsuka, 2018). Om det skal holdes en kampanje på temaet er det viktig å tenke på hvilken plattform de eldre kan nås på. I tillegg til å fronte temaet i både tradisjonelle og sosiale medier, kan steder som eldresenter, pensjonistmøter eller andre sosiale møteplasser for de eldre være aktuelt. Samtidig har vi tidligere i oppgaven sett at vold i nære relasjoner bærer med seg mye skam og andre følelser som gjør det vanskelig å søke hjelp. Det må derfor også tenkes at selv om de eldre får mer kunnskap om temaet, blir det ikke lettere å søke hjelp av den grunn

Det er ikke kun den voldutsatte som kan søke hjelp. Under Arendalsuka påpekte politioverbetjent Hanne Finanger viktigheten av at folk må ta kontakt med politiet når de mistenker at noen andre utsettes for vold. Hun erfarte at folk venter for lenge med å ta kontakt (Arendalsuka, 2018). I Norge er det også slik at alle har en plikt for å avverge straffbart forhold. Dette er hjemlet i straffeloven §196 og sier at det er straffbart å unnlate å anmelde, eller på annen måte prøve å avverge en straffbar handling når man er sikker eller nesten sikkert at en handling er eller vil bli begått. Avvergingsplikten gjelder blant annet når noen blir utsatt for mishandling i nære relasjoner. (Straffeloven, 2005, §196). Både naboen, de ansatte i nærbutikken, venner eller andre som er i kontakt med eldre, har altså et ansvar for å melde i fra om de mistenker at den eldre er utsatt for vold.

For politiet sin del kan økt kunnskap føre til at den enkelte politibetjent er mer klar over denne siden av vold i nære relasjoner. Politiet kommer som oftest inn i bildet når det først har oppstått en akutt hendelse. I undervisning på PHS får vi god opplæring i hvordan vi skal håndtere vold i nære relasjoner når vi kommer på en akutt hendelse, men vi får nesten alltid eksempelet med mannen som slår konen. Så om vi kommer til en eldre mor som blir plaget og skreket til av sin voksne datter, gjør vi noe annerledes? I utgangspunktet burde politiet ikke behandle det noe annerledes enn ved partnervold, men kanskje manglende kunnskap gjør at man overser at det kan handle om mishandling i nære relasjoner. Politioverbetjent Kristin

Kvigne presiserte viktigheten av å stille de riktige spørsmålene og å tørre å spørre. I stedet for å spørre «har dette skjedd før?», kan man heller spør «har det skjedd noe lignede før?». Hun trakk også paralleller mellom barn og eldre med tanke på den sårbare posisjonen de er i, og lojaliteten de har til sine nærstående. Dette gjaldt spesielt eldre som ble utsatt for vold av sine voksne barn. (Arendalsuka, 2018). Om politiet er klar over utfordringene som kan komme ved vold mot eldre, kan det kanskje gjøre arbeidet lettere. En annen ting som kan komme med mer kunnskap om temaet, er at oppdraget blir kodet riktig, noe som igjen er viktig for å få mer statistikk og oversikt på vold som blir utøvd mot eldre.

4.2 Besøksforbud og voldsalarm

Blant politiets verktøy for å forebygge vold i nære relasjoner finner vi besøksforbud og voldsalarm. Dette blir først aktuelt når den voldsutsatte er kommet i kontakt med politiet og det allerede har oppstått en situasjon. Politiet kan bruke voldsalarm som en midlertidig løsning for å forebygge nye hendelser. Dette er en alarm som den voldsutsatte kan bruke om det oppstår akutte situasjoner hvor vedkommende trenger hjelp. For å få alarm kreves det ingen formell anmeldelse fra fornærmede, men det må være et reelt behov for alarmen (politidirektoratet, 2008, s.15). Situasjoner det kan være aktuelt med voldsalarm er for eksempel om den eldre bor sammen med enten samboer eller barn/barnebarn og det ikke er aktuelt å flytte fra hverandre med det første. En voldsalarm kan være en trygghet for den voldsutsatte og øke sjansen for å få hjelp når en ny situasjon oppstår. Det som kan være negativt med en voldsalarm er at man legger ansvar over på voldsutsatte, siden man er avhengig av at den voldsutsatte bruker alarmen for at den skal ha noen hjelpende effekt. I tillegg vil ikke voldsalarm være noe langsiktig forebyggende tiltak.

Når det gjelder voldsutøveren kan politiet ilegge han eller hun besøksforbud som kan minske risikoen for at han eller hun oppsøker den voldsutsatte, bryter personen besøksforbudet er det straffbart. Besøksforbud krever ikke at det foreligger en anmeldelse, men det må være en nærliggende og reell fare for at et nytt straffbart forhold kan skje (politidirektoratet, 2008, s.15). Besøksforbud kan være et godt tiltak i situasjoner der den voldsutsatte eldre ikke bor med voldsutøver, men i de tilfeller de bor sammen blir det mer problematisk. I tillegg kommer det med skam som er beskrevet tidligere i oppgaven. En ansatt i vern for eldre fortalte at foreldre har spesielt vanskelig for å takke ja til besøksforbud mot sine voksne barn. Dette fordi det føler et ansvar og ønsker å ha kontakt, det er bare volden de vil ha slutt på (Aas,

2015, s.72). Skal man få flere eldre til å gå med på besøksforbud bør det derfor kunne brukes fleksibelt. Et eksempel er en eldre dame som bodde hjemme med en voldelig sønn. Hun fikk tilslutt plass på eldresenter og sønnen fikk besøksforbud mot eldresenteret. Damen kunne dermed være trygg der hun bodde, men fortsatt møte sønnen utenfor eldresenteret når hun ville (Aas, 2015, s.73). Det er viktig at politiet husker på at voldsalarm og besøksforbud kan være et alternativ også i saker med vold mot eldre i nære relasjoner, men at politiet bør være fleksible og kunne tilpasse det til livssituasjonen den eldre er i.

4.3 SARA

For noen år tilbake fikk politiet et risikoverktøy som skal forebygge partnervold. Dette heter SARA (Spousal Assault Risk Assessment) og skal kartlegge ulike risikofaktorer hos både voldsutøver og voldsutsatte. Formålet med SARA er å avdekke risikonivået for vold, og ut fra dette iverksette forebyggende tiltak for å forebygge gjentakelser. De forebyggende tiltakene består blant annet av voldsalarm, besøksforbud, uanmeldte hjemmebesøk, samt motivasjonssamtaler med begge parter. SARA jobber ved siden av etterforskningssporet og motivasjonssamtalene er et forebyggende tiltak for å kartlegge hjelpebehov for begge parter. I en evalueringsundersøkelse av SARA kommer det frem at de voldsutsatte kvinnene var svært tilfreds med politiets oppfølging. (Lie, 2015, s.131). SARA brukes som sagt ved partnervold, og eldre som blir utsatt for vold fra sin partner skal derfor bli inkludert i SARA.

Som vi har sett tidligere i oppgaven blir de fleste eldre utsatt for vold fra sine voksne barn, og de tilfellene vil ikke falle inn under SARA. Aas skriver om denne problemstillingen, og mener at SARA-verktøyet bør kunne videreføres til denne delen av familievolden. Ett av argumentene for dette er at flere av hans informanter i politiet mener at SARA-modellen passer spesielt bra for denne siden av familievolden. Mye fordi at når man jobber med eldre voldsutsatte er den forebyggende og hjelpende tanken viktig (Aas, 2015 s.79). SARA er ikke tilpasset relasjonen foreldre/barn og spørsmålet er om det heller burde utvikles et eget risikoverktøy som bygger på prinsipp fra SARA? Dette kunne ført til at politiet jobber mer systematisk og målrettet mot denne gruppen, samt at arbeidet blir mer synlig og registrert. Problem med dette er at det er ressurskrevende. I tillegg er det en fare for at om alt av hjelp og forebyggelse av vold i nære relasjoner blir spesialisert, fritar det etterforskerrollen for disse oppgavene. En må også tenke på hva som skjer med gruppene som ikke er kvalifisert, om alt det forebyggende skal legges under SARA-kontaktene eller ved bruk andre skjema? (Aas,

2015, S.80). Selv om SARA ikke er tilpasset relasjonen foreldre/barn eller besteforeldre/barnebarn, og et eget risikoverktøy ikke finnes, er det allikevel viktig for politiet å ikke glemme SARA helt. Flere informanter fra politiet forteller i Aas (2015) at de på eget initiativ har brukt både SARA sjekklisten og risikovurderingen opp mot relasjon foreldre/barn. Ved å gjøre en SARA-sjekk hjalp det en informant å se hvor stor risiko det var for at noe alvorlig vold kunne skje. (Aas, 2015, s.80). Å bruke momenter fra SARA når politiet kommer borti slike saker kan derfor være nyttig. I tillegg kan flere av de forebyggende tiltakene i SARA, slik som motivasjonssamtale og hjemmebesøk, være like aktuelt i slike saker som ved partnervold.

4.4 Samarbeid med andre etater og aktører

I det forebyggende arbeidet til politiet er samarbeidet med andre etater helt sentralt. Dette for at både offeret og gjerningspersonen skal bli riktig ivaretatt. (Lie, 2015, s.132). Aas skriver at virkemidlene for å forebygge vold i nære relasjoner, ofte ligger hos andre offentlige aktører eller frivillige organisasjoner (Aas 2015, s.59). I tillegg til de to samarbeidspartnerne under, er krisesentrene, NAV, alternativ til vold (ATV) og NKVTS viktige samarbeidspartnere når det gjelder forebygging av vold mot eldre i nære relasjoner.

Vern for eldre (VFE)

Vern for eldre (VFE) er en tverrfaglig tjeneste for personer over 62 år som står i fare for eller som utsettes for vold og overgrep. Hovedformålet til tjenesten er å hjelpe overgrepsutsatte eldre enten på egen hånd eller ved å koble inn det øvrige hjelpeapparatet. De som jobber i VEF er fagpersoner med god kompetanse på temaet. I tillegg til en egen nettside har de en landsdekkende telefontjeneste hvor alle som er utsatt og alle som har mistanke om at noen er utsatt, kan ringe om råd, veiledning og hjelp (Vern for eldre, u.å). I Oslo området har de også egne team som kan gi hjelp. I 2010 kom det 445 meldinger om vold og overgrep til VFE i Oslo. De aller fleste sakene endte i råd og veiledning på stedet, mens i 150 saker ble det videre oppfølging. (Aas, 2015, s.32).

Det er viktig at politiet har et godt samarbeid med VFE da de har god kompetanse på eldre som er utsatt for vold i hjemmet, og fordi eldre oftere tar kontakt med dem enn politiet i slike

saker. Det viser seg at eldre utsatt for vold ofte ikke henvendte seg til politiet og helsevesen før VFE eller kriesesenter var inni bildet (Johanssen & Sandmoe, 2012, s.9). En familievoldskontakt i politiet kommer med et godt eksempel på hvor viktig samarbeidet mellom politiet og VFE kan være. Eksempelet handler om en eldre dame som satt i rullestol, og som ble mishandlet og utnyttet av sin mann. Han både slo og sparket henne, samt kontrollerte alle pengene hennes. Damen hadde vært i kontakt med VFE og de hadde videre tatt kontakt med politiet. Familievoldskontakten fikk til et møte med fornærmede hjemme hos henne en dag mannen ikke var i huset. Som følge av dette fikk politiet opprettet sak og mannen ble anmeldt. I tillegg fikk hun en voldsalarm, og han fikk besøksforbud. Familievoldskoordinatoren påpekte at det som var viktig i denne saken var den kontakten VFE hadde med henne. Hadde det ikke vært for VFE hadde ikke politiet klart å følge opp det besøksforbudet (Aas, 2015, s.35). I tillegg til at VFE kan ta kontakt med politiet for råd og hjelp, kan også politiet ta kontakt med VFE for råd og hjelp i saker. Det er viktig at ansatte i politiet vet om tjenesten og den kompetansen de innehar, samt at de bruker dem.

Helsevesenet

Helsevesenet kan være en annen viktig samarbeidspartner fordi de ofte kommer i kontakt med de eldre. I følge Statistisk sentralbyrå (SSB) var det i 2017, 107.567 personer over 67 år som benyttet seg av hjemmetjeneste (Statistisk sentralbyrå, 2017). I tillegg kan eldre møte på helsepersonell gjennom legebek, dagsenter og andre steder. Det er derfor viktig at helsepersonell er klar over at noen eldre blir utsatt for vold i nære relasjoner og kan kontakte politiet ved mistanke om noe straffbart. Spesielt hjemmetjenesten som kommer inn i folks private hjem kan få et godt innblikk i de eldre sitt liv, og kan lettere oppdage om den eldre blir utsatt for vold. Under Arendalsuka ble det foreslått at politiet kunne holde foredrag for hjemmetjenestene som et forebyggende tiltak (Arendalsuka, 2017). På denne måten kan man øke kunnskapen til helsepersonellet om tegn til vold og de kan bli mer klar over politiets rolle. I tillegg kan de ansatte i helsevesenet få mer kunnskap om verktøy politiet har som helsevesenet ikke har. En informant forteller i Aas (2015) at det er lettere å få hjelp til praktiske ting når politiet er tilkoblet. I tillegg kan det at politiet kommer inn i situasjonen demper konflikten og symbolsk vise at dette ikke er greit. (Aas, 2015, s.58). Et problem rundt samarbeidet med helsevesenet, er at helsepersonell er underlagt en streng taushetsplikt. Om ikke de ansatte kjenner regelverket rundt taushetsplikten godt nok, kan dette være forhold som kan hindre dem i å melde ifra. (Arendalsuka, 2017). Det er derfor viktig å få fram at

avvergingsplikten i straffeloven §196 gjelder uten hensyn til taushetsplikten (Straffeloven, 2005, §196). Et samarbeid mellom politi og helsevesenet burde derfor ikke bli hindret av taushetsplikten, og om man skulle hatt foredrag for helsepersonell burde taushetsplikten versus avvergingsplikten bli avklart.

5.0 Avslutning

I denne oppgaven har jeg fått ett innblikk i fenomenet vold mot eldre i nære relasjoner og hvordan politiet kan forbedre sitt forebyggende arbeid opp mot denne gruppen. I hoveddel en fant jeg ut at vold mot eldre i nære relasjoner er dagsaktuelt og at det behøves mer kunnskap om temaet. Det grunn til å tro at 65.000 eldre er utsatt for vold og overgrep etter fylt 65 år, og i de fleste tilfeller er voldsutøver i nær familie, ofte enten sønnen eller datteren av den voldsutsatte. Jeg har fått belyst hvorfor noen eldre kan være ekstra sårbare og hvilke utfordringer som kan oppstå med arbeid mot denne gruppen. Blant annet risikoen for skade på grunn av alder, den ekstra skamfølelsen ved å kriminalisere egne barn og holdningene de eldre har rundt vold i nære relasjoner.

Siden det er mange eldre som blir utsatt for vold fra noen i nær relasjon er det viktig at politiet jobber forebyggende opp mot denne gruppen. Et av tiltakene jeg diskuterte i hoveddel to var å øke kunnskapen om temaet, blant annet ved å holde en holdningskampanje. Ved at politiet holder en kampanje kan det være med å øke kunnskapen til voldsutsatte om hva man kan gjøre når man blir utsatt for vold og overgrep. Det er allikevel ingen garanti for at økt kunnskap vil hjelpe de voldsutsatte til å ta mer kontakt med hjelpeapparatet, da vold i nære relasjoner er et svært skambelagt tema blant en del eldre. En kampanje kan likevel øke oppmerksomheten rundt temaet for resten av befolkningen, og gjøre flere oppmerksomme på avvergingsplikten og at dette er et felt som politiet aktivt vil jobbe mot. Å øke kunnskapen kan for politiet sin del føre til at politiet blir mer bevisste på at denne gruppen kan bli utsatt for vold fra sine nærstående. To midlertidige forebyggende tiltak som politiet har er voldsalarm og besøksforbud. De kan være viktige tiltak, men jeg drøftet viktigheten av at politiet bør kunne tilpasse dem til livssituasjonen den eldre er i. Videre så jeg på hva SARA er og drøftet rundt om SARA kunne vært aktuelt å bruke i relasjonen foreldre/barn eller om man kunne videreutviklet en lignende risikovurdering for denne relasjonen. Selv om dette ikke blir aktuelt, så jeg at det er moment med SARA som også kan brukes i det forebyggende arbeid

med eldre som blir utsatt for vold fra sitt voksne barn. Til slutt så jeg på samarbeidet med andre etater og aktører, som er viktig i det forebyggende arbeidet. Her valgte jeg å spesielt trekke frem VFE og helsevesenet fordi jeg så på dem som ekstra viktige aktører i arbeidet mot eldre. Her drøftet jeg viktigheten av å benytte seg av hverandres kunnskap og rolle, og at taushetsplikt ikke må være et hinder for at helsevesenet skal melde fra til politiet om vold mot de eldre. Vold i nære relasjoner er et viktig område for politiet og det forebyggende arbeide burde i utgangspunktet være lik selv om vedkommende er 30 eller 80. Allikevel har arbeidet med denne oppgaven vist viktigheten av mer kunnskap om utfordringer eldre kan ha, og muligheten til å tilpasse arbeidet opp mot den eldre sin livssituasjon. Kanskje de små tiltakene kan være med på å forbedre arbeidet med vold mot eldre i nære relasjoner.

6.0 Litteraturliste

- Aas, G. (2015). *Overgrep mot eldre i nære relasjoner og politiets rolle* (Mastergradsavhandling, Politihøgskolen). Hentet fra:
https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2367878/overgrep_mot_eldre.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Dalland, O. (2017) *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal norsk forlag
- Finsrud, A.M. & Hansen, L. (2014) *Fysisk vold*. I. K. Narud (red), *Vold mot kvinner*. Oslo: Cappelen Dam AS
- Hjemdal, O.K., & Juklestad, O.N. (2006) *En privatsak? Eldres oppfatning av vold og overgrep og om å melde fra om overgrep* (NKVTS Rapport nr. 1/2006) Hentet fra:
https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/08/en_privat_sak.pdf
- Hjemdal, O.K., Sandmoe, A. & Wentzel-Larsen, T. (2017). *Vold og overgrep mot eldre personer i Norge* (NKVTS Rapport nr 9/2017) Hentet fra:
https://www.nkvts.no/content/uploads/2017/12/NKVTS_Rapport_9-17_Vold-og-overgrep-mot-eldre-personer_net.pdf
- Hjemdal, O.K & Thoresen, S (2014) *Vold og overgrep i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv*. (NKVS rapport nr.1/2014) Hentet fra:
https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/11/vold_og_voldtekt_i_norge.pdf
- Jakobsen, S.E (2015) *Vold mot eldre setter politiet på prøve*. Forskning.no. Hentet fra:
<https://forskning.no/juridiske-fag/2015/09/vold-mot-eldre-setter-politiets-yrkesetikk-pa-prove>
- Johansen, W. & Sandmoe, S. (2012) *Overgrep mot eldre i Norge*. (NKVTS Rapport 3 / 2012) Hentet fra: <https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/08/overgrep-mot-eldre-i-norge.pdf>
- Justis og beredskapsdepartementet (2013) *Et liv uten vold. Handlingsplan mot vold i nære relasjoner* (2014–2017). Hentet fra:
http://www.krisesenter.com/backup240616/filer/pdf/handlingsplan/et_liv_uten_vold.pdf

- Kantar TNS (2018) *Politiets innbyggerundersøkelse 2018*. Hentet fra:
<https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/innbyggerundersokelsen/innbyggerundersokelsen-2018.pdf>
- Lie, E.M. (2015) *I forkant, Kriminalitetsforebyggende politiarbeid*. (2.utgave). Oslo: Gyldendal norsk forlag.
- Olsvik, E.H. (2013) *Vitenskapsteori for politiet. Tenkemåter i kunnskapsstyrt politiarbeid*. (2.utgave) Oslo: Gyldendal norsk forlag.
- Politiet. (2018, august) *Vold og overgrep mot eldre? Innlegg presentert ved Politiet, Aarendalsuka*. Hentet fra:
<https://www.facebook.com/politietinorge/videos/1892005474178668/>
- Politiet (u.å). *Vold mot eldre*. Lesedato 1. mars 2019. Hentet fra:
<https://www.politiet.no/rad/vold-i-nare-relasjoner/vold-mot-eldre/>
- Politidirektoratet. (2008). *Politiets arbeid mot vold i nære relasjoner: En veiledning fra Politidirektoratet*. Oslo: Politidirektoratet. Hentet fra kunnskapsportalen KODE på politinettet.
- Politi-loven. (1995). *Politi-loven (Lov 4.august 1995 nr.53 om politiet)*
- Sandmoe, A (2016) *Kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner - også for eldre utsatte?* (NKVTS Rapport 9/2016) Hentet fra:
https://www.nkvts.no/content/uploads/2016/09/NKVTS_Rapport_9_2016_Kommunale-handlingsplaner-mot-vold.pdf
- Statistisk sentralbyrå (2017) *Mottakere av hjemmetjeneste, etter alder*. Oslo Statistisk sentralbyrå. Lesedato. 1.april. 2019. Hentet fra: <https://www.ssb.no/pleie>
- Statistisk sentralbyrå (2019). *Befolkning, etter kjønn, alder, statistikkvariabel og år*. Oslo: Statistisk sentralbyrå. Lesedato 1. april. 2019. Hentet fra:
<https://www.ssb.no/statbank/table/05810/tableViewLayout1/>
- Straffeloven. (2005). *Straffeloven (Lov 20 mai 2005 nr.28 om straff)*
- Vern for eldre (u.å). *Vern for eldre*. Lesedato 1.mars 2019. Hentet fra:
<http://www.vernforeldre.no/>

6.1 Selvvalgt pensum

Aas, G. (2015). *Overgrep mot eldre i nære relasjoner og politiets rolle.*

(Mastergradsavhandling, Politihøgskolen). Hentet fra:

https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2367878/overgrep_mot_eldre.pdf?sequence=1&isAllowed=y (85 sider)

Hjemdal, O.K, & Juklestad, O.N. (2006) *En privatsak? Eldres oppfatning av vold og overgrep og om å melde fra om overgrep.* (NKVTS Rapport nr. 1/2006) Hentet fra:

https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/08/en_privat_sak.pdf (46 sider (s.7-53))

Hjemdal, O.K., Sandmoe, A. & Wentzel-Larsen, T. (2017). *Vold og overgrep mot eldre personer i Norge* (NKVTS Rapport nr 9/2017) Hentet fra:

https://www.nkvts.no/content/uploads/2017/12/NKVTS_Rapport_9-17_Vold-og-overgrep-mot-eldre-personer_net.pdf (103 sider (s.9-112))

Hjemdal, O.K & Thoresen, S (2014) *Vold og overgrep i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsspektiv.* (NKVS rapport nr.1/2014) Hentet fra:

https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/11/vold_og_voldtekt_i_norge.pdf (13 sider (s.71-84))

Jakobsen, S.E (2015) *Vold mot eldre setter politiet på prøve.* Forskning.no. Hentet fra:

<https://forskning.no/juridiske-fag/2015/09/vold-mot-eldre-setter-politiets-yrkesetikk-pa-prove>

Johansen, W. & Sandmoe, S. (2012) *Overgrep mot eldre i Norge.* (NKVTS Rapport 3 / 2012)

Hentet fra: <https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/08/overgrep-mot-eldre-i-norge.pdf> (73 sider (7-80))

Justis og beredskapsdepartementet (2013) *Et liv uten vold. Handlingsplan mot vold i nære relasjoner* (2014–2017). Hentet fra:

http://www.krisesenter.com/backup240616/filer/pdf/handlingsplan/et_liv_uten_vold.pdf (15 sider (5-20))

Kantar TNS (2018) *Politiets innbyggerundersøkelse 2018.* Hentet fra:

<https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/innbyggerundersokelsen/innbyggerundersokelsen-2018.pdf> (4 sider (s.1-4))

Politiet. (2018, august) Vold og overgrep mot eldre? Innlegg presentert ved Politiet, Aarendalsuka. Hentet fra:

<https://www.facebook.com/politietinorge/videos/1892005474178668/>

Politiet (u.å). Vold mot eldre. Lesedato 1. mars 2019. Hentet fra:

<https://www.politiet.no/rad/vold-i-naere-relasjoner/vold-mot-eldre/>

Politidirektoratet. (2008). *Politiets arbeid mot vold i nære relasjoner: En veiledning fra*

Politidirektoratet. Oslo: Politidirektoratet. Hentet fra kunnskapsportalen KODE på politinettet. (71 sider)

Statistisk sentralbyrå (2017) *Mottakere av hjemmetjeneste, etter alder*. Oslo: Statistisk sentralbyrå. Lesedato. 1.april. 2019. Hentet fra: <https://www.ssb.no/pleie>

Statistisk sentralbyrå (2019). *Befolkning, etter kjønn, alder, statistikkvariabel og år*. Oslo: Statistisk sentralbyrå. Lesedato 1. april. 2019. Hentet fra:

<https://www.ssb.no/statbank/table/05810/tableViewLayout1/>

Sandmoe, A (2016) *Kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner - også for eldre utsatte?* (NKVTS Rapport 9/2016) Hentet fra:

https://www.nkvts.no/content/uploads/2016/09/NKVTS_Rapport_9_2016_Kommunale-handlingsplaner-mot-vold.pdf (45 sider)

Vern for eldre (u.å). Vern for eldre. Lesedato 1.mars 2019. Hentet fra:

<http://www.vernforeldre.no/>

(Totalt antall sider: 483)